

Ahmed b. Muhammed b. İbrâhim ve Kitâbü'l-Lübâb fî ma'rifeti'l-ensâb Adlı Eseri (Yazma Eser Tanıtımı)

Ahmad b. Muhammad b. Ibrâhîm al-Ash'arî and
His Work Kitâb al-Lubâb fî Mârifat al-Ansâb

İsmail Tanrıverdi*

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü: Kitap Değerlendirmesi/Article Type: Book Review

<https://doi.org/10.56288/siyer.1200302>

Geliş Tarihi: 7 Kasım 2022/Date Received: 7 November 2022

Kabul Tarihi: 30 Aralık 2022/Date Accepted: 30 December 2022

İntihal Taraması/Plagiarism Detection: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi/This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Etik Beyan/Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur/It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited (Ahmet Erdem Işık)

* Dr., ismail.tanriverdi@gmail.com, orcid.org/0000-0003-3063-3485

CC BY-NC 4.0 | This paper is licensed under a Creative Commons Attribution-Non Commercial License

Eser Adı: Kitâbü'l-Lübâb fî ma'rifeti'l-ensâb.

Müellif: Ahmed b. Muhammed b. İbrâhim el-Eş'arî el-Yemenî (550/1155 ?)

Kütüphane: İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi.

Koleksiyon: Bağdatlı Vehbi.

Konu No: 940.

Koleksiyon Numarası: 01132.

Yaprak Sayısı: 40 varak/ 80 sayfa.

احمد بن محمد بن ابراهيم الاشعري اليمني

Ahmed b. Muhammed b. İbrâhim
el-Eş'arî el-Yemenî (550/1155 ?)

İsmi *A'lâm* ve *Tabakât* kitaplarında genellikle Ahmed b. Muhammed b. İbrâhim el-Eş'arî^[1] el-Yemenî olarak anılan müellifin bu yazma nüshada ismi “Ebu'l-Hasan Ahmed b. Muhammed b. İbrâhim el-Eş'arî” olarak geçmektedir. Künyesi bu yazma nüshada ve bazı kaynaklarda Ebu'l-Hasan olarak geçmektedir.^[2] Zirikli ise künyesini Ebu'l-Haccâc şeklinde vermektedir.^[3] Müellifin kaynaklarda birbirinden farklı birçok nisbesi geçmektedir. Bu nisbelerden en çok karşılaşılan “el-Yemenî” nisbesidir.^[4] Bunun yanında “el-Kurtubî”,^[5] “el-Hanefî”,^[6] “el-Kuraşî”,^[7] “es-Sedûsî”^[8] gibi nisbeler de kullanılmıştır.

Ahmed b. Muhammed b. İbrâhim el-Eş'arî'nin hayatı hakkında kaynaklarda pek bilgi bulunmamaktadır. Vefat tarihi de yaklaşık tarih olarak verilmektedir. Vefatı hakkında en çok zikredilen tarih Hicrî 550/1155'dir.^[9] Bunun

- [1] Muhammed b. Yusuf b. Yakub Ebü Abdullah Bahâeddin el-Cündî, *es-Sulûku fî tabakâti'l-ulemâ ve'l-mulûk*, thk. Muhammed b. Ali b. el-Hasan (San'a: 1995), 2/380.
- [2] Ebu'l-Hasan Ahmed b. Muhammed b. İbrâhim el-Eş'arî, *Kitabü'l-Lübâb fî ma'rifeti'l-ensâb* (İstanbul: Süleymaniye Kütüphanesi, Bağdatlı Vehbi, 01132), 2b.
- [3] Zirikli, müellifin ismini eserinde şu şekilde vermektedir: “Ahmed b. Muhammed b. İbrâhim, Şihabeddin Ebu'l-Haccâc el-Eş'arî eş-Şafi'î”. Bk. Hayreddin ez-Zirikli, *el-A'lâmü'l-esmâi'r-ricâl ve'n-nisâ mine'l-'Arab ve'l-müsta'rebîn ve'l-müsteşrikin*, (Beirut: 2002), 1/217.
- [4] Ömer b. Rıza b. Muhammed Râğıb b. Abdulğani Kehhâle, *Mu'cemu'l-müellifîn* (Beirut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, t.y.), 2/59; Bekir b. Abdullah Ebü Zeyd b. Muhammed b. Abdullah, *Tabakatu'n-Nessâbîn*, (Riyad: Daru'r-Rüşd, 1407/1987), 113.
- [5] Ebü Muhammed et-Tayyib b. Abdullah b. Ahmed el-Hadremî, *Kalâdetu'n-nehr fî vefâyâti 'ayâni'd-dehr* (Cidde: Dâru'l-Minhâc, 1428/2008), 4/210; Kehhâle, *Mu'cemu'l-Müellifîn*, 2/59; Ebü Zeyd, *Tabakatu'n-Nessâbîn*, 113.
- [6] Kehhâle, *Mu'cemu'l-müellifîn*, 2/59.
- [7] Mustafa b. Abdullah el-Konstantîni Hacı Halife, *Süllemu'l-vusûl ilâ tabakâti'l-fuhûl*, thk. Mahmud Abdulkadir el-Arnâvut, (İstanbul: İrcica Yayınları, 2010), 1/195.
- [8] Hacı Halife, *Süllemu'l-vusûl*, 1/195; İsmail b. Muhammed Emin b. Mîr Selim el-Bâbanî el-Bağdadî, *Hediyetü'l-arifîn esmâü'l-müellifîn ve asâru'l-musannifîn* (Beirut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, t.y.), 1/85.
- [9] Hacı Halife, *Süllemu'l-vusûl*, 1/195; Ebü Zeyd b. Muhammed, *Tabakatu'n-nessâbîn*, 113.

yanında Hicrî 600/1203^[10] senesi de vefat tarihi olarak zikredilmektedir. Müellifin nisbelerinden aslen Yemenli olduğu anlaşılmaktadır. Ebû Muhammed el-Hadramî'nin (v. 947/1540) *Vefâyatu'l-a'yân* adlı eserinde verdiği bilgilere göre müellif, Yemen'in Zabid kentine yakın büyük bir yerleşim birimi olan Kurtub köyünde yaşamıştır. Yine ona göre aynı köyde vefat etmiştir. Kabri de Kurtub köyünün güneyindeki bir mezarlığın içerisinde yer almakta olup ziyaret edilen bir yer olmuştur.^[11] Bazı kaynaklarda bu köyün ismi İspanya'daki meşhur Kurtuba şehriyle karıştırılmış hatta onu, el-Kurtubî nisbesinden dolayı Endülüs âlimleri arasında sayanlar bile olmuştur.

Ahmed b. Muhammed b. İbrâhim el-Eş'arî, Nesep ilmi yanında edebiyat, fıkıh, ferâiz, hesap, dil, gramer ve astronomi ilimleriyle de uğraşmıştır.^[12]

Eserleri:

1. *Kitâbü'l-lübâb fî ma'rifeti'l-ensâb*^[13] (*el-Lübâb ilâ ma'rifeti'l-ensâb*).^[14]
2. *et-Ta'rîf bi'l-ensâb*.^[15]
3. *et-Tüfâhatu'l-mesâhe*^[16] veya *Tüfâhatu fî ilmi'l-mesâhe*.^[17]

Tarık b. Muhammed el-Amûdî, *Mu'cemu'l-musen nefâti'l-vâride* adlı eserinde müellifimiz Ebu'l-Hasan'ın Ensâb ilmiyle ilgili telif ettiği uzunca eserinin aslının günümüze ulaşmadığını veya eksik ulaştığını ifade eder. Bahsi edilen bu kitabın "*et-Ta'rîf fi'l-ensâb*" adlı eser olabileceği ancak günümüze eksik ulaştığını söyler. Ayrıca *Kitabü'l-Lübâb*'ın bu eserin hülâsası olduğunu ifade eder. Elimizdeki yazmanın müellifi Ebu'l-Hasan da *Kitabü'l-Lübâb*'ın *Ma'rifeti'l-ensâbi'l-Arab* adlı eserinin hülâsası olduğunu ifade eder.^[18] Ona göre Ebu'l-Hasan'a ait üç eser vardır. Birisi "*et-Ta'rîf fi'l-ensâb*", ikincisi "*el-Lübâb*", üçüncüsü ise "*Meşceru fi'l-ensâb*" dır. Bu eserin İran Radviye Kütüphanesinde bir nüshası bulunmaktadır. Ayrıca onun "*Kitabu fî İlmi'l-Mesâha*" adlı eseri İtalya'nın İmbrozyana Kütüphanesinde yer almaktadır. Yine ona ait olan "*Lübbu'l-lübâb fi'l-âdab*" on başlıkta farklı ilimlerden bahseder. Bu eserin yazması ise Hindistan'da bulunmaktadır.^[19]

[10] Hacı Halife, *Süllemu'l-vusûl*, 1/195; Tarık b. Muhammed Seklû' el-Amûdî, *Mu'cemu'l-musen nefâti'l-vâride* (Beirut: Dâru'l-Kutûbi'l-İlmiyye, 1971), 145.

[11] Ebû Muhammed el-Hadremî, *Kalâdetu'n-nehr fi vefâyâti 'ayâni'd-dehr*, 4/210.

[12] Hacı Halife, *Süllemu'l-vusûl*, 1/195; Kehhâle, *Mu'cemu'l-müellifîn*, 2/59.

[13] Kehhâle, *Mu'cemu'l-müellifîn*, 2/59.

[14] el-Bağdadî, *Hediyetü'l-arifîn*, 1/85; Ebû Zeyd, *Tabakatu'n-nessâbîn*, 113.

[15] Ebû Zeyd, *Tabakâtu'n-nessâbîn*, 113; Kehhâle, *Mu'cemu'l-müellifîn*, 2/59.

[16] Kehhâle, *Mu'cemu'l-müellifîn*, 2/59.

[17] Hacı Halife, *Süllemu'l-vusûl*, 1/195; el-Bağdadî, *Hediyetü'l-arifîn*, 1/85.

[18] Ebu'l-Hasan, *Kitabü'l-lübâb* (Bağdath Vehbi, 01132), 2b.

[19] Tarık b. Muhammed el-Amûdî, *Mu'cemu'l-musen nefâti'l-vâride*, 145.

Zirikli'ye göre elimizdeki bu eserin bir yazması *el-Lübâb fî ma'rifeti'l-ensâb* adıyla Tunus'un Ahmediye kütüphanesinde bulunmaktadır.^[20]

Kitabü'l-Lübâb fî ma'rifeti'l-ensâb

Süleymaniye Kütüphanesi Bağdatlı Vehbi koleksiyonunda bulunan bir yazma eser olan *Kitabü'l-Lübâb*, henüz neşri yapılmamış bir eserdir. Kitap, müellifin ismi, eserin ismi ve eserin ensâb ilmi için hazırlanmış hülâsa nevinden bir telif olduğunu ifade ederek başlar. Ardından ensâb ilminin kısaca manası ve Hz. Peygamber'den (s.a.s.) ensâb ilminin ehemmiyeti ile ilgili birkaç hadîs-i şerif zikreder. Daha sonra ensâb ilminin mukaddem âlimlerini sıralayan müellif, bunların başında Hişam b. Muhammed es-Saib el-Kelbî'yi (İbnü'l-Kelbî [ö. 204/819]) zikreder.^[21] Bununla birlikte ismini zikrettiği ensâb âlimlerini şöyle sıralar: Muhammed b. İshak, Ebû Ubeyde, Muhammed b. Habîb, Mus'ab b. Abdullah ez-Zübeyr, Ali b. Keysan el-Kûfî, Za'fel b. Hanzele ve eş-Şarkî b. el-Kitaî. Bundan sonra mukaddem âlimlerin rivayetlerini tasnif eden âlimlerden bahseder. Bunlardan Hemdânî'nin *Kitabu'l-İklîl* adlı on ciltlik eserinden özellikle bahseder.^[22] Ahmed b. Câbir el-Ezdî'nin (muhtemelen Belâzurî'yi kastetmektedir) kırk cilt halinde ensâb ilmini tasnif ettiğinden bahseder. Müellif bu eserlerden derleyerek hülâsa tarzında meşhur olan kişileri anlattığı "*Kitabu't-Ta'rif*" isminde bir eser telif ettiğini anlatır. Bu eserin ensâb ilmi için bir giriş kitabı olduğunu anlatır.^[23] Eser konuya müellifin künyesiyle başlayarak "Ebu'l-Hasan dedi ki" şeklinde giriş yapar.^[24]

Ebu'l-Hasan, eserini genel olarak üç bölüme ayırmaktadır. Birinci kısımda esere kısa bir giriş yapar.^[25] İkinci kısımda Kuzeyli Arapları yani Adnân ve onun soyu olan Mudar'ı işler.^[26] Geriye kalan üçüncü bölümü müellif, eserin yaklaşık dörtte üçünü Güney Arapları yani Yemen Arapları olan Kahtânogulları'na ayırmıştır.^[27]

1. Adnân b. Fâleğ b. Âbere b. Şâleh

Ebu'l-Hasan, Arap soyunun Adnân ve Kahtân'da birleştiğini zikrederek öncelikle Adnân'dan başlar. Ona göre Adnân, Fâleğ'in çocuklarındanır. Faleğ ise

[20] Hayreddin ez-Zirikli, *el-A'lamu'l-esmâ'ir-ricâl*, 1/217.

[21] İbnü'l-Kelbî'nin (ö. 204/819) Adnânîler'in ensâbıyla ilgili Cemheretü'n-neseb'inin Kahtânîler ve Güney Arabistan için karşılığı Hemdânî'nin el-İklîl adlı eseridir denilebilir. Bk. Nasuhi Ünal Karaarslan, "el-İklîl", TDV İslâm Ansiklopedisi (Erişim 8 Ocak 2019).

[22] Ebu'l-Hasan, *Kitabü'l-lübâb* (Bağdatlı Vehbi, 01132), 2a.

[23] Ebu'l-Hasan, *Kitabü'l-lübâb* (Bağdatlı Vehbi, 01132), 2a, 3b.

[24] Ebu'l-Hasan, *Kitabü'l-lübâb* (Bağdatlı Vehbi, 01132), 3b.

[25] Ebu'l-Hasan, *Kitabü'l-lübâb* (Bağdatlı Vehbi, 01132), 2b-3b.

[26] Ebu'l-Hasan, *Kitabü'l-lübâb* (Bağdatlı Vehbi, 01132), 3b-13b.

[27] Ebu'l-Hasan, *Kitabü'l-lübâb* (Bağdatlı Vehbi, 01132), 13b-38a.

Kahtan'ın kardeşidir. Onun verdiği bilgiye göre aslında Kahtan Adnân'ın amcasıdır. Her ikisinin babası ise 'Aber b. Şâleh'tir. Daha sonra bu soyu Âdem'e (a.s.) kadar zikreder. Ebu'l-Hasan, Hz. Peygamber'in (s.a.s.) soyu Adnân'a dayandığı için öncelikle ondan başlamak gerekir deyip onun soyunu aşağı doğru sıralar. Adnân'ın soyunu ayrı bir babda aşağı doğru sıralayan müellif, onun iki oğlu olduğunu bunlardan birinin 'Akk diğërinin de Mead olduğunu zikreder. Önce Mead ve onun da meşhur olmuş oğlu Nizâr'dan başlar.^[28]

1.1. Mudar b. Nizâr b. Mead

Müellif, Nizâr'ın dört oğlundan Mudar ve Rebî'a'yı daha meşhur oldukları için eserinde esas almaktadır. Rebî'a Mudar'dan yaşça daha büyük olmasına rağmen, Mudar, Resûlullah'ın (s.a.s.) soyu olduğu için onunla başladığını ifade eder.^[29] Ardından Mudar için Kureyş'e kadar soyunu aşağı doğru sıraladığı ayrı bir başlık açar. Yer yer bu soyun neşet ettiği kavşak noktadaki isimlerin annelerini de zikreder. Mudar'dan sonra iki oğlu İlyas ve 'Aylân'ın üzerinde durur. Akabinde 'Aylan'ın oğlu Kays'ı andıktan sonra bu kabilenin Kays-'Aylan diye anıldığını zikreder. Ardından İlyas'ın oğlu Müdrike'den Kureyş başlığına geçer. Kureyş'in soyunu Mudar'a şöyle bağlar: Kureyş yani Nadr b. Kinâne b. Huzeyme b. Müdrike b. İlyas b. Mudar.^[30]

Ebu'l-Hasan, burada Kureyş'i, Nadr b. Kinane olarak isimlendirir. Genel görüşe göre Kureyş, Fihri b. Mâlik b. Nadr olması gerekir. Ancak İbn Hişâm, *Siretü'n-Nebeviyye* adlı eserinde Kureyş'in Fihri olduğunu kabul etmekle beraber Nadr olabileceği hakkında da görüş belirtir.^[31] Kureyş başlığında Hz. Peygamber'in (s.a.s.) soyunu tekrar Hz. İbrahim'den (a.s.) sonrasına kadar sıralar. Ardından soyu Kusay'a yetiştirip Kusay'ın oğullarını sayar. Kusay'ın oğullarından hangi Arap kabilelerin neşet ettiğini anlatır.^[32]

Ebu'l-Hasan, varak 5b'den itibaren ayrı fasıllarda Huzeyme b. Müdrike'nin çocuklarını ve onlardan doğan kabileleri sıralar.^[33] Huzeyme'nin oğullarından önce Benî Esed soyunu ve kabilelerini sıralar.^[34] Ardından Huzeyme'nin diğëer oğlu el-Hevni ve soyunu ayrı bir fasılda anlatır.^[35] Peşinden Huzeyme'nin

[28] Ebu'l-Hasan, *Kitabü'l-lübâb* (Bağdath Vehbi, 01132), 3b-3a.

[29] Ebu'l-Hasan, *Kitabü'l-lübâb* (Bağdath Vehbi, 01132), 3a.

[30] Ebu'l-Hasan, *Kitabü'l-lübâb* (Bağdath Vehbi, 01132), 4b.

[31] İbn Hişâm, Ebü Muhammed Abdülmelik, *es-Siretu'n-Nebeviyye*, thk. Mustafa es-Sekâ, İbrahim el-İbyârî, Abdu'l-hâfiz Çelebi, (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l- Arabî, 1421/2000), 1/128, 129.

[32] Ebu'l-Hasan, *Kitabü'l-lübâb* (Bağdath Vehbi, 01132), 4a.

[33] Ebu'l-Hasan, *Kitabü'l-lübâb* (Bağdath Vehbi, 01132), 5b.

[34] Ebu'l-Hasan, *Kitabü'l-lübâb* (Bağdath Vehbi, 01132), 5a.

[35] Ebu'l-Hasan, *Kitabü'l-lübâb* (Bağdath Vehbi, 01132), 6b.

kardeşi Huzeyl b. Müdrike ve onun soyunu sıralar.^[36] Ayrı bir fasılda Huzeyl'in torunlarından Benî Tâbiha'nın soyunu anlatır. Bir sonraki başlıkta ise Benî Temim'i anlatmaktadır.^[37]

Ebu'l-Hasan, varak 7a'dan itibaren ayrı bir fasılda Kays-'Aylân soyunu anlatmaya başlar. Bir sonraki fasılda Kays-'Aylan'ın torunlarından Benî Süleym b. Mansûr'u anlatır.^[38] Ardından Benî Gatafân b. Sa'd b. Kays'ı ayrı bir başlıkta zikreder.^[39] Bir sonraki başlıkta Gany b. Münebbih b. Sa'd b. Kays soyuna geçer. Yine Fehm ve 'Advân b. 'Amr b. Kays'ı anlatır.^[40]

1.2. Rebî'a b. Nizâr b. Mead

Ebu'l-Hasan, Mudar'dan sonra ikinci bir ana başlıkta Benî Rebî'a'yı ele alır. Bu babda Benî Rebî'a soyunu aşağı doğru sıralayarak (ahfadından) ön plana çıkan bazı kabilelerin ismini zikreder.^[41] Ardından Nizâr'ın meşhur olmayan diğer iki oğlu Enmâr ve İyâd'ın aşağı doğru soy ağacından bahseder. Önce Enmâr'ı sonra İyâd'ı farklı fasıllarda ele alır. Her iki soyun da Yemen'e dağıldığını ifade eder.^[42]

Ebu'l-Hasan, varak 11b'den itibaren tekrar Adnân'a dönerek onun Mead'dan sonraki ikinci oğlu 'Akk b. Adnân'ı anlatır. Ona göre 'Akk'in ismi el-Hâris'tir. Bu başlıkta 'Akk'in çocuklarından Sâide b. Nebt b. Nehşel soyunu ayrı bir fasılda ele alır. Diğer bir fasılda 'Akk'in diğer bir oğlu olan Abdullah b. 'Akk'in soyunu anlatmaktadır. Abdullah'ın soyunun iki batında yayıldığını ifade eden müellif, bu batınların birisi 'Abs diğerisi ise Bulân diye zikreder. Önce 'Abs'in soyunu sıralar sonra da başka bir fasılda Bulân b. Suhâra b. Gâlib b. Abdullah'ın soy ağacını anlatır.^[43]

2. Kahtân b. Abere b. Şâleh

Ebu'l-Hasan, eserin 13b varakından itibaren Yemenlilerin soyu Kahtân b. 'Abere oğullarını anlatmaya başlar. Kahtân'ın birçok çocuğu olduğunu ancak onlardan en meşhurunun devlet kuran Ya'rub b. Kahtân olduğunu zikreder. Ya'rub'un oğlu Yeşcub onun da en büyük oğlunun Sebe olduğunu, onun isminin Abduşşems olduğunu anlatır. Devlet sahibi olan Sebe'nin, birçok

[36] Ebu'l-Hasan, *Kitabü'l-lübâb* (Bağdatlı Vehbi, 01132), 6b, 6a.

[37] Ebu'l-Hasan, *Kitabü'l-lübâb* (Bağdatlı Vehbi, 01132), 6a.

[38] Ebu'l-Hasan, *Kitabü'l-lübâb* (Bağdatlı Vehbi, 01132), 7a.

[39] Ebu'l-Hasan, *Kitabü'l-lübâb* (Bağdatlı Vehbi, 01132), 8a.

[40] Ebu'l-Hasan, *Kitabü'l-lübâb* (Bağdatlı Vehbi, 01132), 9b, 9a.

[41] Ebu'l-Hasan, *Kitabü'l-lübâb* (Bağdatlı Vehbi, 01132), 9a.

[42] Ebu'l-Hasan, *Kitabü'l-lübâb* (Bağdatlı Vehbi, 01132), 10b-11b.

[43] Ebu'l-Hasan, *Kitabü'l-lübâb* (Bağdatlı Vehbi, 01132), 11b-13b.

evladının içinde Himyer ve Kehlân'ın meşhur olduğunu anlatır. Bunlardan Himyer'in de devlet sahibi (melik) olduğunu ifade eder. Daha sonra Kehlân'ın soyundan Ezd b. el-Gavs b. en-Nebt b. Zeyd b. Kehlân'ı ayrı bir fasılda ele alır.^[44]

2.1. Kehlân b. Sebe b. Yeşcub b. Ya'rub b. Kahtân

Ebu'l-Hasan, Ezd b. Gavs'ın Yemen Araplarının önemli atalarından olduğunu ve onun çocuklarının on ayrı kabileye dağıldığını anlatır. Ezd'i önemli kılan asıl unsur, Resûlullâh'a hicret esnasında kucak açan Ensâr'ın yani Evs ve Hazrec'in onun soyundan gelmesidir. Müellif, daha sonra Evs ve Hazrec'in soyunu Ezd ve Kahtân üzerinden Hz. İbrahim'e (a.s.) kadar uzatır. Bu soyları anlatırken yeri geldiğinde Enes b. Mâlik, Hasan b. Sâbit, Ebû Saïd el-Hudrî gibi sahabeden olanların soylarının dayandığı kişileri de zikreder. Daha sonra Gassân soyunu ayrı bir fasılda ele alır. Peşinden Huzâ'a kabilesinin soyunu yine ayrı bir fasılda işler. Daha sonra sırasıyla Amr b. Âmir, Nadr b. el-Ezd, Has'am ve Becîle kabilelerinin soyunu anlatır.^[45]

Ebu'l-Hasan, varak 18b'den sonra Hemdân soyunu ayrı bir başlıkta ele almaktadır. Hemdân'ın soyunu şöyle verir: Hemdân'ın ismi Evsile b. Mâlik b. Rebî'a b. el-Hayyâr yani Nebt b. Mâlik b. Zeyd b. Kehlân'dır.^[46] Daha sonra ayrı bir başlıkta 'Arîb b. Zeyd b. Kehlân soyuna mensup olan kabileleri sayar. Bunlar: Mezhic, Tay, el-Eş'ar, Lahm, Cüzâm, Âmile ve Kinde kabileleridir. Akabinde bu kabilelerin soylarını ayrı ayrı verir.^[47]

Ebu'l-Hasan, varak 20a'dan itibaren Mezhic soyundan gelen kabile isimlerini ayrı ayrı anlatır. Evvela Sa'd el-Aşîre b. Mezhic'i, akabinde Murâd b. Mezhic'i ve son olarak da Ans b. Mezhic'i anlatır.^[48] Ardından Tay soyuna geçen müellif, Tay soyunun uzantılarını verdikten sonra, Eş'ar soyunu anlatmaya başlar. Müellif, Eş'ar'ın oğullarını ve onun soyundan meşhur olanları ayrıca ele alır.^[49] Farklı bir fasılda Adî b. el-Hars'ın oğullarından olan Lahm, Cüzâm ve Âmile soylarını anlatır. Bilâhere Kinde faslına geçen müellif, Kinde'nin asıl adının Sevr b. Ufeyr olduğunu ifade eder. Kinde lakabının Sevr'in baba-sına karşı yaptığı nankörlükten ileri geldiğini anlattıktan sonra Kinde'nin de soyunu Kehlân'a kadar zikreder.^[50]

[44] Ebu'l-Hasan, *Kitabü'l-lübâb* (Bağdatlı Vehbi, 01132), 13b, 13a.

[45] Ebu'l-Hasan, *Kitabü'l-lübâb* (Bağdatlı Vehbi, 01132), 13a-17a.

[46] Ebu'l-Hasan, *Kitabü'l-lübâb* (Bağdatlı Vehbi, 01132), 18b.

[47] Ebu'l-Hasan, *Kitabü'l-lübâb* (Bağdatlı Vehbi, 01132), 19b.

[48] Ebu'l-Hasan, *Kitabü'l-lübâb* (Bağdatlı Vehbi, 01132), 20a-21a.

[49] Ebu'l-Hasan, *Kitabü'l-lübâb* (Bağdatlı Vehbi, 01132), 21a-24b.

[50] Ebu'l-Hasan, *Kitabü'l-lübâb* (Bağdatlı Vehbi, 01132), 24b-25a.

2.2. Himyer b. Sebe b. Yeşcub b. Ya'rub b. Kahtân

Ebu'l-Hasan, yazmanın 25a varakından sonra Sebe'nin çocuklarından olan Himyer b. Sebe b. Yeşcub b. Ya'rub b. Kahtân soyunu anlattığı başlığa geçer. Himyer'in asıl isminin el-Arnecec olduğunu söyler. Ayrıca Himyer ve çocuklarının devletleriyle meşhur olduğunu anlatır. Bundan sonra Himyer'in çocuklarını anlatan müellif, el-Mulûku't-Tabâbia'ya geçer. Yusuf Zûnüvâs onlardan biridir. Aynı şekilde 'Amâlika da onlardan biri olarak zikredilir.^[51] Daha sonra Sebe el-Asğar soyunu anlatır. Bu soydan *Senetü'l-Vüfûd*'da Medine'ye gelmiş kabile reislerini özellikle vurgular. Sebe el-Asğar'ın soyundan en meşhur olanlardan birinin Hadramevt olduğunu söyler. Bunun dışında Sebe el-Asğar'ın soyundan gelen meşhur kişileri uzunca ayrı ayrı nesep olarak verir. Doğrusu müellif bu baktaki soyları biraz karışık vermiştir.^[52]

2.3. Kudâ'a b. Mâlik b. Amr b. Mürre b. Zeyd b. Mâlik b. Himyer

Müellifimiz yazmanın 32a varakından itibaren Kudâ'a b. Mâlik b. Amr b. Mürre b. Zeyd b. Mâlik b. Himyer'in soyunu anlatmaya başlar. Kudâ'a künyesinin nereden geldiği konusunu Cürhüm kabilesinden Mead b. Adnân'la evlenen bir kadına kadar götürür. Bunun dışında farklı rivayetler de anlatır. Daha sonra Kudâ'a soyundan meşhur kişilere geçer. Müellif Kudâ'a soyunun tamamının el-Hâf'a dayanan üç kola ayrıldığını zikrederek soylarını anlatır. Bunlar: İmrân b. el-Hâf b. el-Kudâ'a, Amr b. el-Hâf b. el-Kudâ'a ve Eslem b. el-Hâf b. el-Kudâ'a'dır.^[53] Müteakiben ayrı bir fasılda Amr'ın meşhur çocuklarından olan Havlân b. Amr b. el-Hâf b. el-Kudâ'a'yı anlatır. Müellif Havlân ve soyu üzerinde uzunca durur. Havlân'ın soyundan Rebî'a, el-Urc ve el-Fâtımiyyûn kabileleri üzerinde durur. Öte yandan Havlân ve soyu hakkında bazı hikâye ve kavillere yer verir. Aynı zamanda bu soydan gelen bazı peygamberler olduğunu da anlatır.^[54]

Müellifimiz son olarak Hz. Peygamber'in (s.a.s.) annesi Âmine'nin soyunu ve Hz. Peygamber'in (s.a.s.) çocuklarını tek tek sayarak eserini tamamlamaktadır.^[55]

Kaynakça

- Amûdî, Tarık b. Muhammed Seklû'. *Mu'cemu'l-musennefâti'l-vâride*. Beyrut: Dâru'l-Kutûbi'l-İlmiyye, 1971.
- Bağdâdî, İsmail b. Muhammed Emin b. Mîr Selim el-Bâbanî (1399/1978). *Hediyetü'l-arifîn esmâü'l-müellifîn ve asâru'l-musannifîn*. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, ts.

[51] Ebu'l-Hasan, *Kitabü'l-lübâb* (Bağdatlı Vehbi, 01132), 25a-28b.

[52] Ebu'l-Hasan, *Kitabü'l-lübâb* (Bağdatlı Vehbi, 01132), 28b-32a.

[53] Ebu'l-Hasan, *Kitabü'l-lübâb* (Bağdatlı Vehbi, 01132), 32a-34a.

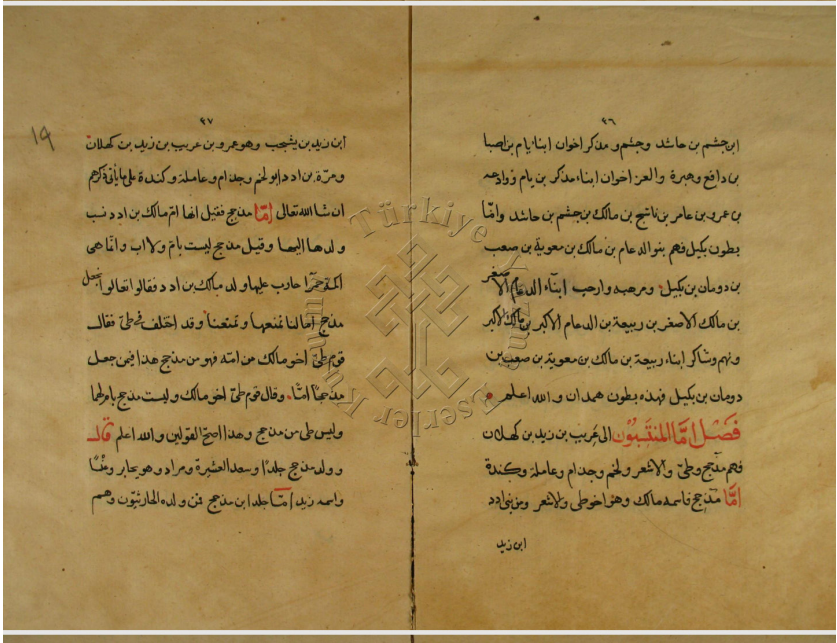
[54] Ebu'l-Hasan, *Kitabü'l-lübâb* (Bağdatlı Vehbi, 01132), 34a-38b.

[55] Ebu'l-Hasan, *Kitabü'l-lübâb* (Bağdatlı Vehbi, 01132), 38b-38a.

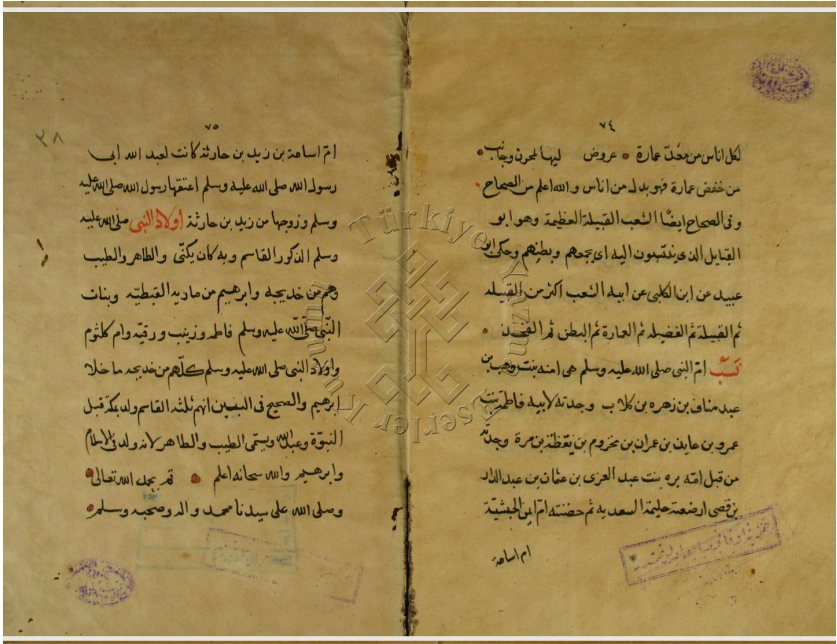
- Cündî, Muhammed b. Yusuf b. Yakub Ebû Abdullah Bahâeddin (732/1331). *es-Sulûku fî tabakâti'l-ulemâ ve'l-mulûk*. Thk. Muhammed b. Ali b. el-Hasan. San'a: 1995.
- Ebu'l-Hasan, Ahmed b. Muhammed b. İbrâhim el-Eş'arî. *Kitabü'l-lübâb fî ma'rifeti'l-ensâb*. İstanbul: Süleymaniye Kütüphanesi, Bağdatlı Vehbi, 01132.
- Ebû Zeyd, Bekir b. Abdullah b. Muhammed b. Abdullah (1429/2008). *Tabakatu'n-nessâbîn*. Riyad: Daru'r-Rüşd, 1407/1987.
- Hacı Halife, Mustafa b. Abdullah el-Konstantinî (1067/1656). *Süllemu'l-vusul ilâ tabakâti'l-fuhûl*. Thk. Mahmud Abdulkadir el-Arnâvut. İstanbul: İRCİCA Yayınları, 2010.
- Hadremî, Ebû Muhammed et-Tayyib b. Abdullah b. Ahmed (947/1540). *Kalâdetu'n-nehr fî vefâyâti 'ayâni'd-âhr*. Cidde: Dâru'l-Minhâc, 1428/2008.
- İbn Hişâm, Ebû Muhammed Abdülmelik (218/883). *es-Sîretu'n-Nebeviyye*. Thk. Mustafa es-Sekâ, İbrahim el-İbyârî, Abdu'l-hâfiz Çelebî. 4 cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, 1421/2000. 1/128,129.
- Karaarslan, Nasuhi Ünal. "el-İkîl". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 22/27-28. Ankara: TDV Yayınları, 2000.
- Kehhâle, Ömer b. Rıza b. Muhammed Râğîb b. Abdülğani (1407/1986). *Mu'cemu'l-müellifîn*. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, ts.
- Zirikli, Hayreddin. *el-A'lamu'l-esmâ'i'r-ricâl ve'n-nisâ mine'l-Arab ve'l-müsta'rebîn ve'l-müsteş-riki*. Beyrut: 2002.

Ek-1 Yazma Nüshadan Bir Görünüm.

Ek-2 Yazma Nüshadan Bir Görünüm.

Ek-3 Yazma Nüshadan Bir Görünüm.